

Llywodraeth Cymru
Ymgynghoriad – crynodeb o'r ymatebion

Ymgynghoriad ar strategaeth ddrafft
Llywodraeth Cymru: miliwn o
siaradwyr Cymraeg erbyn 2050

Dyddiad cyhoeddi: Ionawr 2017

Ymgynghoriad ar strategaeth ddrafft Llywodraeth Cymru: miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050

Cynulleidfa	Grwpiau Llywodraeth Cymru; cyrff cyhoeddus yng Nghymru; cyrff y trydydd sector yng Nghymru; cwmnïau y sector preifat yng Nghymru; sefydliadau addysgol yng Nghymru; sefydliadau sy'n gweithio i hybu'r defnydd o'r Gymraeg; sefydliadau sy'n gweithio gyda theuluoedd, plant a phobl ifanc, a chymunedau; a phartion eraill â diddordeb.
Trosolwg	Mae'r ddogfen hon yn crynhoi ymatebion a dderbyniwyd i'r ymgynghoriad ar strategaeth ddrafft Llywodraeth Cymru: miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Cynhaliwyd yr ymgynghoriad rhwng 1 Awst a 31 Hydref 2016.
Camau i'w cymryd	Dim – er gwybodaeth yn unig.
Rhagor o wybodaeth	I gael rhagor o wybodaeth: Uned y Gymraeg Is-Adran y Gymraeg Llywodraeth Cymru Parc Cathays Caerdydd CF10 3NQ e-bost: UnedlaithGymraegWelshLanguageUnit@cymru.gsi.gov.uk Ffôn: 0300 060 4400
Copïau ychwanegol	Mae'r ddogfen hon ar gael o wefan Llywodraeth Cymru yn https://ymgyngoriadau.llyw.cymru/ymgyngoriadau/strategaeth-y-gymraeg
Dogfennau cysylltiedig	<i>Ymgynghoriad ar strategaeth ddrafft Llywodraeth Cymru: miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 (2016)</i>

Cynnwys

Cyflwyniad	2
Cefndir	2
Dulliau ymgysylltu	2
Ymgysylltu gyda phlant a phobl ifanc	3
Fersiwn hawdd ei deall	3
Cyfarfodydd gyda phartneriaid/rhanddeiliaid	3
SaysomethinginWelsh	3
Cynhadledd #Cymraeg2050 – miliwn o siaradwyr	3
Grwpiau ffocws: Cylchoedd Ti a Fi	4
Crynodeb o'r ymatebion	5
Maes datblygu 1: Cynllunio a pholisi iaith	7
Maes datblygu 2: Normaleiddio	8
Maes datblygu 3: Addysg	10
Maes datblygu 4: Pobl	11
Maes datblygu 5: Seilwaith	14
Maes datblygu 6: Hawliau	15
Blaenoriaethau	17
Sylwadau eraill	19
Casgliad	21
Atodiad 1: Rhestr o'r ymatebwyr	22
Atodiad 2: Sefydliadau a dderbyniodd wahoddiad uniongyrchol i gynhadledd #Cymraeg2050 – miliwn o siaradwyr	26
Atodiad 3: Crynodeb o ymatebion holiadur doopoll cynhadledd #Cymraeg 2050 – miliwn o siaradwyr	27
Atodiad 4: Trosolwg o ymatebion grwpiau ffocws cylchoedd Ti a Fi	29

Cyflwyniad

Cefndir

Mae Adran 78(1) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i fabwysiadu strategaeth sy'n dangos sut y maent yn bwriadu hybu a hwyluso defnydd o'r Gymraeg. O ganlyniad i'r dyletswydd yma, cyhoeddwyd y strategaeth iaith fyw: iaith byw fu'n weithredol o 1 Ebrill 2012. Daw cyfnod strategaeth iaith fyw: iaith byw i ben ar 31 Mawrth 2017. Mae Adran 78(5) y Ddeddf yn gosod dyletswydd statudol ar Weinidogion Cymru i ymgynghori ar eu strategaeth. O ganlyniad i hyn, lansiodd ymgynghoriad cyhoeddus ar ein gweledigaeth newydd a thra heriol o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 gan Weinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes ar faes Eisteddfod Genedlaethol Cymru eleni.

Dechreuodd y cyfnod ymgynghori ar 1 Awst ac fe ddaeth i ben ar 31 Hydref.

Cydnabyddom faint yr her sydd wedi ei gosod i Gymru gyfan yn y strategaeth ddrafft. Cofnodwyd mai ar sail y cyfrifiad, y byddai angen oddeutu 438,000 o siaradwyr Cymraeg newydd erbyn 2050. Gan hynny, bu cydnabyddiaeth yn y strategaeth ddrafft bod angen gweithio mewn ffordd wahanol i wireddu'r weledigaeth.

Yn wahanol i strategaethau blaenorol Llywodraeth Cymru, roedd y strategaeth ddrafft yn cydnabod bod cynllunio ieithyddol yn ddisgyblaeth hirdymor. Esboniwyd yn y strategaeth ddrafft y meysydd ble fyddai angen gweithredu dros y tymor hir er mwyn cyrraedd y targed. Gan hynny, rhoddwyd yr amcanion o dan y chwe maes datblygu canlynol:

- 1: Cynllunio a pholisi iaith
- 2: Normaleiddio
- 3: Addysg
- 4: Pobl
- 5: Cefnogi
- 6: Hawliau

Tra'n cydnabod yr angen i gynllunio a gweithredu dros y tymor hir i gyrraedd y nod, roedd y strategaeth ddrafft hefyd yn cydnabod yr angen i weithredu yn y tymor byr. Gan hynny, amlinellwyd meysydd gwaith posib dros bum mlynedd cyntaf y strategaeth ddrafft, ac ymgynghorwyd ar y manau y dylid blaenoriaethu yn y tymor byr.

Dulliau ymgysylltu

Yn rhagair y Gweinidog i'r ddogfen ymgynghori, nododd y Gweinidog bwysigrwydd sicrhau bod pawb yn perchnogi'r her sydd nghlwm â'r strategaeth ddrafft. Yn ogystal, fe nododd ei ddymuniad i'r genedl gyfan fod yn rhan o'r drafodaeth wrth lywio a siapio'r strategaeth derfynol.

Wrth ymgynghori, yn ogystal â chyhoeddi dogfen ymgynghori swyddogol gan ofyn cwestiynau penodol (ymhelaethir ar hyn ar dudalen 5 y ddogfen hon), defnyddiwyd llu o ddulliau gwahanol mewn ymgais i ddenu ymatebion gan gynulleidfaoedd amrywiol. Bydd hyn yn ein cynorthwyo ni i siapio'r strategaeth derfynol. Ymhelaethir ar y dulliau yma isod.

Ymgysylltu gyda phlant a phobl ifanc

Datblygwyd ffeithlun a fideo animeiddiedig ar gynnwys y strategaeth ddrafft, yn ogystal â phegyn adnoddau er mwyn cynorthwyo ac ysgogi plant a phobl ifanc i ymateb. Cysylltom ni gyda phartneriaid grant y llywodraeth a sefydliadau sy'n cynnwys ac yn cynrychioli plant a phobl ifanc i sicrhau eu bod yn ymwybodol o'r broses ymgynghori. Yn ogystal, cynhaliodd Weinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes sgwrs â phlant a phobl ifanc ar faes yr Eisteddfod Genedlaethol eleni gan gynnwys trafodaeth am y strategaeth ddrafft.

Fersiwn hawdd ei deall

I sicrhau cyfraniad unigolion ag anableddau dysgu i'r broses ymgynghori, datblygom fersiwn hawdd ei deall o'r ddogfen ymgynghori. Cynhaliwyd dau grŵp ffocws wedi eu trefnu ar y cyd gydag Anableddau Dysgu Cymru a Phobol yn Gyntaf Caerfyrddin. Gofynnwyd cwestiynau penodol i'r grwpiau yma i'w hystyried fel rhan o'r ymgynghoriad ac ymgorfforwyd sylwadau'r grwpiau i'r crynodeb o ymatebion sydd i'w gael yn y ddogfen yma.

Cyfarfodydd gyda phartneriaid/rhanddeiliaid

Yn ogystal â'r digwyddiadau a drafodir y tu allan i'r paragraff yma, yn ystod y cyfnod ymgynghori, trafodwyd y strategaeth ddrafft mewn digwyddiadau a chyfarfodydd ag unigolion ar draws Cymru gyda Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes a'i swyddogion. Rydym yn ddiolchgar am yr ymatebion a'r sylwadau a gafwyd yn ystod y cyfarfodydd yma fel rhan o'r broses ymgynghori ac fe ystyriwyd y sylwadau ddaeth i law yn y cyfarfodydd fel rhan o'r crynodeb o ymatebion yn y ddogfen hon.

SaysomethinginWelsh

O ystyried y nifer o bobl sy'n mynd ati i ddysgu Cymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth, trwy gydweithio gyda SaysomethinginWelsh, cynhaliom drafodaeth ar eu fforwm ar-lein i hel sylwadau ar y strategaeth ddrafft. Rydym wedi cynnwys prif themâu'r trafodaethau yng nghrynodeb ymatebion y ddogfen hon.

Cynhadledd #Cymraeg2050 – miliwn o siaradwyr

Fel rhan o'r ymgynghoriad, rydym wedi edrych tu hwnt i ffiniau Cymru i ddysgu gwersi o Wlad y Basg a Chanada. Gan hynny, fe gynhaliom gynhadledd ryngwladol '#Cymraeg2050 – miliwn o siaradwyr' yng Nghanolfan Mileniwm Cymru ar 4 Hydref.

Yn ogystal â hyrwyddo'r digwyddiad yn gyffredinol ar gyfrifon cyfryngau cymdeithasol ar draws y llywodraeth, anfonwyd gwahoddiadau penodol i'r gynhadledd at y sefydliadau sydd wedi eu nodi yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.

Mynychodd 85 o bobl y gynhadledd. Fodd bynnag, defnyddiwyd cyfrifon cyfryngau cymdeithasol Llywodraeth Cymru i ganiatáu i bawb dros Gymru a thu hwnt gymryd rhan yn y digwyddiad.

Gofynnwyd cwestiynau ar-lein yn ystod ac am gyfnod yn dilyn y gynhadledd drwy ddefnyddio holiadur electronig Doopoll fel modd o ennyn diddordeb y cyhoedd yn yr ymgynghoriad. Caniataodd y system yma i ni ofyn cwestiynau i bobl ar ffurf ateb aml-ddewis (heb fod cyfle i gyfranwyr ychwanegu atebion eu hunain) ac ateb trwy raddfa.

Er bod Doopoll wedi bod yn ffordd hygyrch a defnyddiol i roi blas o agweddau pobl tuag at gwestiynau a gosodiadau, nid oedd yn caniatáu i bobl ddarparu atebion llawrydd, nac ychwaith yn ein caniatáu i asesu demograffeg y rhai gymerodd ran. Yn ogystal, gallai canlyniadau'r poliau fod wedi'u dylanwadu gan broffil demograffeg mynychwyr y gynhadledd. O ganlyniad, nid ydym yn honni unrhyw sail wyddonol i'r data a gasglwyd. Er hynny, fe gynhwysir yn Atodiad 3 grynodedb o ganlyniadau'r holiadur.

Grwpiau ffocws: Cylchoedd Ti a Fi

Mae'r strategaeth ddrafft yn cadarnhau pwysigrwydd cynyddu cyfraddau trosglwyddo mewn teuluoedd a phwysigrwydd cynyddu'r niferoedd mewn addysg cyfrwng Cymraeg. I'r perwyl yma felly, gwnaed ymgais benodol fel rhan o'r broses ymgynghori i gasglu barn rhieni/gofalwyr plant.

Cynhaliom bedwar grŵp ffocws trwy gydweithrediad Mudiad Meithrin. Cynhaliwyd y pedwar grŵp yng Nghylchoedd Ti a Fi Hermon, Cyncoed, Seiont a Pheblig (Caernarfon) a Llanelwy. Casglwyd yr ymatebion yn Hermon, Cyncoed a Llanelwy ar ffurf sgysiau un-wrth-un gyda rhieni ac fe gynhaliwyd grŵp trafod yng Nghaernarfon.

Ar draws y pedair sesiwn, cymrodd 26 unigolyn ran trwy ateb cwestiynau. O'r 26 unigolyn, cyfrannodd 14 ohonynt yn Gymraeg a 12 ohonynt yn Saesneg. Gofynnwyd cwestiynau penodol i'r mynychwyr a chasglwyd y sylwadau. Mae'r cwestiynau a ofynnwyd ynghyd â throsolwg o'r ymatebion i'w gweld yn Atodiad 4.

Crynodeb o'r ymatebion

Gofynnwyd ni 13 o gwestiynau penodol i bobl yn ein dogfen ymgynghori swyddogol. Ymatebodd y nifer helaeth o ymatebwyr yn defnyddio'r ffurflen ymateb swyddogol neu'r fersiwn electronig ohoni. Darparwyd ymatebion gan rai cyrff ar ffurf llawrydd. Prif-ffrydiwyd yr ymatebion yna i'r broses o ddadansoddi ymatebion i greu'r crynodeb isod. Rhoddir canlyniadau'r¹ cwestiynau isod ynghyd â throsolwg o brif themâu'r sylwadau yn yr ymatebion. Wrth ddatblygu'r strategaeth derfynol, byddwn yn rhoi sylw i holl ymatebion yr ymgynghoriad yn eu cyfanrwydd gan sicrhau ein bod yn defnyddio'r sylwadau o fewn yr ymatebion i lywio'r gwaith o greu'r strategaeth derfynol.

Cyhoeddir unrhyw ddyfyniadau uniongyrchol yn yr iaith y cawsant eu cyflwyno gan ymatebwyr.

Cwestiwn 1: Ydych chi'n cytuno gyda'r dull o greu strategaeth hirdymor ar gyfer y Gymraeg?

Cyfanswm	Cytuno	Anghytuno	Ddim yn cytuno nac yn anghytuno
238	178 (74.8%)	44 (18.5%)	16 (6.7%)
Prif themâu'r sylwadau			
Cytunodd y rhan helaeth o ymatebwyr gyda natur hirdymor y strategaeth ddrafft.			
'Mae gosod gweithgareddau polisi a chynllunio iaith o fewn ffrâm newid sy'n rhychwantu cenhedlaeth – a thu hwnt i'r cylch etholiadol gwleidyddol – i'w gefnogi'.			
- Cynllunwyr Iaith Cymru			
Ar yr un adeg, bu trafodaeth mewn sawl ymateb ynghylch ymarferoldeb cyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg fel targed y strategaeth. Bu cydnabyddiaeth i faint yr her a osodwyd i'r Llywodraeth ei hun yn y strategaeth ddrafft ond yn gyffredinol, croesawyd yr her gan yr ymatebwyr. Yn ogystal, bu ffocws sawl ymateb ar agwedd strategol y strategaeth ddrafft, a'r angen i amlygu'r cysylltiad rhwng y strategaeth ddrafft ac un o nodau llesiant Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.			
Tra'n croesawu'r her, pwysleisiodd nifer o ymatebwyr bwysigrwydd gweithredu buan a dwys yn y tymor byr er mwyn gosod y seiliau i'r cynnydd yn y nifer o siaradwyr allu digwydd dros yr hirdymor.			
Bu i nifer o ymatebwyr hefyd rybuddio na ddylai'r nod o greu miliwn o siaradwyr, gan gydnabod pwysigrwydd y system addysg, fod ar draul ymdrechion i hybu a chynnal defnydd o'r Gymraeg ymhlith y rhai sydd eisoes yn siarad Cymraeg. Teimla rai ymatebwyr nad oedd y strategaeth ddrafft yn ymdrin yn ddigonol gyda'r agwedd hon o gynllunio ieithyddol.			
Teimla eraill nad oedd yr agwedd ddaearyddol o gynllunio ieithyddol wedi ei hamlygu'n ddigonol yn y strategaeth ddrafft, gyda rhai yn nodi fod yr heriau yn yr ardaloedd dwysedd uchel o siaradwyr yn wahanol i'r heriau mewn ardaloedd dwysedd isel, a bod angen i'r strategaeth gydnabod a chofleidio hynny.			

¹ Er mwyn hwyluso cyflwyno'r data, talgrynnir y canrannau i 1 lle degol. O ganlyniad, nid yw'r canlyniadau o reidrwydd yn hafal i 100%.

Fodd bynnag, nid oedd pob ymatebydd i'r cwestiwn yma'n gefnogol i'n gweledigaeth na'r strategaeth ddrafft. Cafwyd sylwadau oedd yn mynegi pryder yn gysylltiedig â chyflwyno'r Gymraeg i'r di-Gymraeg yn ogystal â phryderon am wariant ar y Gymraeg yn ystod cyfnod economaidd anodd gyda gwariant cyhoeddus yn crebachu.

Cwestiwn 2: Ar wahân i filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, does dim targedau penodol ynghlwm wrth y strategaeth ddrafft hon ar hyn o bryd. Yn eich barn chi, a oes unrhyw dargedau neu gerrig milltir penodol y dylid eu defnyddio er mwyn mapio'r siwrne a mesur ein cynnydd tuag at filiwn o siaradwyr?

Cyfanswm	Oes	Nac oes	Ddim yn siŵr
235	154 (65.5%)	54 (23%)	27 (11.5%)

Prif themâu'r sylwadau

Wrth ateb y cwestiwn yma, roedd y rhan helaeth o ymatebwyr yn credu bod angen targedau a cherrig milltir ychwanegol yn y strategaeth ddrafft yn ogystal â'r prif darged o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Fodd bynnag, nid oedd ymatebion i'r cwestiwn yn unfrydol. Nododd rai nad oeddynt yn credu y dylid gosod targedau a cherrig milltir.

Ymysg y rhesymau dros gynnwys targedau oedd sicrhau bod modd cadw golwg a chraffu ar gynnydd wrth roi'r strategaeth derfynol ar waith.

Derbyniwyd argymhellion gan ymatebwyr o ran y targedau a cherrig milltir posib y gellid eu cynnwys yn y strategaeth i fapio'r daith at filiwn o siaradwyr Cymraeg. Ymysg eraill, argymhellwyd targedau gan ymatebwyr oedd yn ymdrin â gweithlu'r sector addysg, gweithlu'r sector cyhoeddus, lefelau rhuglder, defnydd o'r Gymraeg yn y gwaith, modelau rhanbarthol, cyrsiau addysg bellach ac uwch cyfrwng Cymraeg a maint y ddarpariaeth addysg statudol cyfrwng Cymraeg.

Cwestiwn 3: Ydych chi'n cytuno'n gyffredinol â'r chwe maes datblygu a amlinellir yn y strategaeth – sef Cynllunio, Normaleiddio, Addysg, Pobl, Cefnogi, a Hawliau?

Cyfanswm	Cytuno	Anghytuno	Ddim yn cytuno nac yn anghytuno
231	142 (61.5%)	58 (25.1%)	31 (13.4%)

Prif themâu'r sylwadau

Cafwyd cymysgedd o ymatebion i'r cwestiwn yma. Er i ganran uchel o bobl nodi eu bod yn cytuno gyda'r meysydd (fel sydd wedi ei gofnodi uchod), cofnodwyd nifer o sylwadau gan ymatebwyr oedd yn dymuno gweld y llywodraeth yn glynu at y meysydd strategol oedd wedi'u cynnwys yn y strategaeth gyfredol: laith fyw: laith byw.

'O ran cysondeb ac o bosib medru adrodd ar gynnydd, tybed pam nad oedd y meysydd datblygu yn laith Byw: laith Fyw yn addas ar gyfer y strategaeth hon hefyd: sef Y teulu, Plant a Phobl Ifanc, Y Gymuned, Y Gweithle, Gwasanaethau Cymraeg, Y Seilwaith. Gan fod maes polisi cynllunio

ieithyddol yn dal i fod yn faes cymharol newydd, mae'n bwysig sefydlu cysondeb, fel bod cynllunwyr polisi yn dod yn gyfarwydd gyda'r penawdau, a'r gofynion ynghlwm wrth hynny. Mae'r tabl ar ddechrau'r ddogfen "Iaith fyw: iaith byw - Bwrw Ymlaen" yn ddefnyddiol 1. Caffael yr iaith (Addysg, trosglwyddo iaith) 2. Defnyddio'r iaith (plant a phobl ifanc, y gymuned, y gweithle, gwasanaethau Cymraeg) 3 Y Seilwaith (yn cynnwys economi)'.

- Cyngor Sir Ceredigion

Bu nifer o ymatebwyr o'r farn bod y meysydd yn y strategaeth ddrafft yn ddryslyd ac yn rhy benagored, a nododd eraill nad oeddent yn glir ynghylch ar ba sail cysyniadol, o safbwynt cynllunio ieithyddol, y dewiswyd y meysydd datblygu hyn.

'Mae galw am ailedrych yn fanwl ar natur y meysydd datblygu sy'n darparu strwythur y strategaeth ac a fydd yn cyfeirio gweithgaredd i'r dyfodol. Nid oes digon o eglurder yn perthyn i'r modd y caiff y meysydd a gyflwynir yn y drafft ymgynghorol eu cysyniadoli ac o ganlyniad mae cryn amwysedd ynglŷn â pa fath o weithgaredd sy'n berthnasol i'r meysydd hyn'.

- Canolfan Gwleidyddiaeth a
Chymdeithas Cymru, Prifysgol
Aberystwyth

Yn ogystal, bu nifer o sylwadau yn argymhell cynnwys meysydd strategol ychwanegol yn y strategaeth derfynol i fynd i'r afael â meysydd eraill megis addysg bellach, arweinyddiaeth, yr economi, cynllunio gwlad a thref ac yn y blaen.

Cwestiwn 4: Sut allwch chi gyfrannu at gyflawni'r weledigaeth sydd yn y strategaeth?

Prif themâu'r sylwadau

Cafwyd ymatebion cadarnhaol gan y rhan fwyaf o bobl i'r cwestiwn yma. Gwelwyd ymrwymadau personol ymysg yr ymatebwyr oedd yn ymateb fel unigolion ac ymrwymadau corfforaethol gan sefydliadau ar draws Cymru o ystod eang o sectorau gwahanol yn nodi meysydd gwaith posib y maent, ac y gallant, ganolbwyntio arnynt dros gyfnod y strategaeth derfynol i weithio tuag at filiwn o siaradwyr Cymraeg.

Maes datblygu 1: Cynllunio a pholisi iaith

Cwestiwn 5: A oes amcanion neu gamau nad ydym wedi eu nodi yn y ddogfen hon y dylid eu cynnwys er mwyn gwella cynllunio mewn perthynas â'r Gymraeg?

Cyfanswm	Oes	Nac oes	Ddim yn siŵr
214	119 (55.6%)	44 (20.6%)	51 (23.8%)

Prif themâu'r sylwadau

Roedd cefnogaeth yn yr atebion i'r amcan o fewn y strategaeth ddrafft i gynyddu maint gweithlu'r sector addysg â sgiliau Cymraeg ar draws pob rhan o'r sector. Yn ogystal â sylwadau am gynyddu nifer y staff dysgu gyda sgiliau Cymraeg, rhoddwyd sylw ymysg rhai ymatebion i'r angen i gynllunio a hyfforddi cyflenwad digonol o staff ategol gyda sgiliau Cymraeg (megis aseswyr). Ymysg yr atebion, rhoddwyd sylw penodol gan rai i'r gweithlu ym maes y blynyddoedd cynnar.

'PACEY Cymru would like to see all early years and childcare practitioners be offered and encouraged to access basic Welsh training, tailored to their need.'

- PACEY Cymru

Tu hwnt i drafod cynllunio a chynyddu maint gweithlu'r sector addysg, cafwyd sylwadau yn yr ymatebion yn gysylltiedig â gweithlu'r sector gofal. Trafodwyd y Gymraeg fel sgil, a'r angen i weld y sgil yn gyfartal â sgiliau eraill wrth asesu a darparu gwasanaethau gofal.

Yn eu hymatebion, cafwyd nifer o gyfeiriadau at sut mae normaleiddio ac ymgorffori'r Gymraeg o fewn cynllunio. Nododd UCAC y dylid creu strwythurau penodol i ledaenu dealltwriaeth o hanfodion cynllunio ieithyddol ymysg cyrff mawr y sector cyhoeddus a'r byd busnes. Yn ogystal, trafododd UCAC bwysigrwydd datblygu arweinwyr ymysg grwpiau pwysig a dylanwadol, yn eu hachos nhw, trafodwyd llywodraethwyr. Roedd pwysigrwydd datblygu arweinyddiaeth i weithredu'r strategaeth ddrafft hefyd yn glir yn ymateb Cyngor Gofal Cymru:

'We would recommend the inclusion of leadership as an additional area, or aligned to people/rights.'

Wrth ateb y cwestiwn yma, aeth nifer o ymatebwyr ar drywydd trafod pwysigrwydd yr economi wrth weithio i gyrraedd amcanion y strategaeth ddrafft. Pwysleisiwyd pwysigrwydd ymgysylltu gyda busnesau gan ymatebwyr, a chrybwyllwyd ystyried yr economi fel maes datblygu penodol gan Awr Cymru.

'Nid yw'r ddogfen yn cyfeirio at rôl sylfaenol yr economi wrth gynnal hyfywedd iaith ac nid oes cyfeiriad ynddi at fudoledd poblogaeth – yn allfudo a mewnfudo – a'i ddylanwad ar hyfywedd y Gymraeg'.

- Cynllunwyr Iaith Cymru

Maes datblygu 2: Normaleiddio

Cwestiwn 6: Yn eich barn chi, sut arall allwn ni wella ewyllys da at y Gymraeg er mwyn ei 'normaleiddio' ymhellach?

Cwestiwn 7: Beth arall sydd ei angen er mwyn trosi'r agweddau da sydd gan bobl at y Gymraeg yn siaradwyr?

Gan fod cwestiwn 6 a 7 yn ymdrin â'r un maes datblygu, rydym wedi ymdrin â'r ddau gwestiwn fel un at ddibenion yr adroddiad yma.

Prif themâu'r sylwadau

Mynegodd sawl ymatebydd anghydfod ynghylch cynnwys y term 'normaleiddio' yn y strategaeth ddrafft:

'I do not particularly like the term 'Normalisation' as it suggests that speaking Welsh is currently abnormal. I do not consider myself to be abnormal'

- Kenneth Jones

Yn ogystal â thrafod addasrwydd y term ei hun, cafwyd ymatebion oedd yn nodi na ddylid ymdrin â defnydd o'r Gymraeg fel elfen ynddi ei hun. Yn hytrach, crybwyllwyd y dylid ystyried defnydd drwyddi draw yn y strategaeth ddrafft o fewn pob un maes datblygu.

Yn yr ymatebion i'r cwestiynau yma, ymdriniwyd â'r ffactorau sy'n effeithio ar ddewisiadau pobl i ddefnyddio'r Gymraeg ai peidio gan ymatebwyr. Rhoddwyd cryn sylw i'r angen i weithio tuag at greu sefyllfa lle'i bod hi'n arferol clywed a defnyddio'r Gymraeg a hynny ym mhob agwedd o fywyd.

Gan hynny, rhoddwyd sylw i'r ffordd y mae gwasanaethau'n cael eu darparu gan gyrff cyhoeddus. Trafodwyd pwysigrwydd y cynnig rhagweithiol yn y cyd-destun yma, ynghyd â'r hyn y dylid ei wneud i greu a meithrin awyrgylch ac ethos dwyieithog. Trafodwyd rôl y Gymraeg ar draws nifer o sectorau a phwysigrwydd cynyddu gwelededd y Gymraeg yn gyffredinol ac ym myd busnes a thwristiaeth yn benodol er mwyn ei normaleiddio.

Yn ogystal, trafodwyd normaleiddio o ogwydd seicolegol, a'r effeithiau y mae amgylcheddau amrywiol yn eu cael ar ddewisiadau iaith pobl. Rhoddwyd cynigion gan sawl ymatebydd yn crybwyll meysydd y dylid eu hystyried ar gyfer gwaith ymchwil i ddeall y ffactorau sy'n dylanwadu ar benderfyniadau pobl wrth ddewis siarad un iaith dros y llall.

Wrth ymdrin â defnydd o'r Gymraeg, pwysleisiwyd gan rai y dylid rhoi ystyriaeth ddigonol o ymwybyddiaeth o'r Gymraeg a'r diwylliant ac hanes sy'n cyd-fynd â'r iaith o fewn y strategaeth derfynol. Nododd un ymatebydd:

'...training events were given which consisted of an introduction to Welsh history, culture and language. This had a positive effect on attendees who hitherto were ignorant of the status of Welsh and its culture and their goodwill towards Welsh was engendered. It is for our public bodies to train their staff to create positive attitudes'.

Tu hwnt i'r uchod, bu cydnabyddiaeth yn yr ymatebion o'r rôl y dylai marchnata a hyrwyddo ei chwarae o ran trosglwyddo negeseuon am fanteision y Gymraeg a dwyieithrwydd yng Nghymru. I'r perwyl yma, nododd Dyfodol i'r iaith:

'Mae ennill cefnogaeth pobl Cymru i'r ymdrech i adnewyddu'r Gymraeg yn gwbl angenrheidiol. I'r diben hwn, mae angen rhoi ar waith raglen eang ac amlweddog i addysgu'r boblogaeth ynghylch manteision dwyieithrwydd a phwysigrwydd y Gymraeg i ddatblygiad y genedl'.

Cafwyd trafodaeth yn ogystal mewn rhai ymatebion o bwysigrwydd sicrhau bod y

gwaith yma'n targedu cymunedau ethnig amrywiol ynghyd â phobl gydag anghenion gwahanol.

Maes datblygu 3: Addysg

Cwestiwn 8: A oes amcanion neu gamau nad ydym wedi eu nodi yn y ddogfen hon y dylid eu cynnwys er mwyn cynyddu nifer y bobl sy'n dysgu Cymraeg?

Cyfanswm	Oes	Nac oes	Ddim yn siŵr
210	120 (57.1%)	38 (18.1%)	52 (24.8%)
Prif themâu'r sylwadau			
Wrth ymdrin â'r cwestiwn yma, rhoddwyd sylw sylweddol i sicrhau bod awdurdodau lleol yn ateb y galw am addysg cyfrwng Cymraeg yn eu hardaloedd. Fodd bynnag, nid wrth ateb y galw yn unig yr oedd rhai yn meddwl y gellid cynyddu'r nifer sy'n dysgu Cymraeg: 'mae angen creu galw am addysg Gymraeg yn hytrach na dim ond ymateb i'r galw' - Cyngor Sir Gâr Rhoddwyd sylw gan rai i bwysigrwydd cynnwys holl ysgolion Cymru yn yr ymgais i gynyddu'r nifer o bobl sy'n dysgu Cymraeg. Trafodwyd gweithio i gynyddu'r cydweithio sydd rhwng ysgolion cyfrwng Cymraeg a'r ysgolion cyfrwng Saesneg, a'r broses o ailgategorieddio ysgolion. Wrth edrych ar strwythurau ysgolion, trafodwyd yn ogystal yr angen i roi sylw digonol i'r ddarpariaeth ar gyfer grwpiau penodol megis hwyrdyfodiaid a phobl gydag anghenion dysgu ychwanegol. Tu hwnt i strwythur y ddarpariaeth addysg, trafodwyd rôl y cwricwlwm cenedlaethol wrth gynyddu'r nifer o bobl sy'n dysgu Cymraeg. Soniwyd am gyflwyno continwmm ieithyddol ar gyfer holl ysgolion Cymru a chymreigio agweddau eraill o'r cwricwlwm gan dynnu sylw at ddiwylliant a hanes Cymru a'r Gymraeg. 'Provide more Education on the history of our language and heritage – show why it is important that we retain and grow the language as part of our culture' - Jeremy Randles Roedd cryn dipyn o'r sylwadau i'r ymgynghoriad yn nodi'r angen i ddatblygu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg y tu hwnt i'r cyfnod statudol mewn addysg bellach ac addysg uwch i gynyddu'r cyfleoedd sydd ar gael i bobl barhau gyda'u haddysg trwy'r Gymraeg. Roedd sylwadau hefyd yn ymwneud â sut mae denu pobl i gyrsiau cyfrwng Cymraeg mewn addysg bellach ac uwch ynghyd â'r gwaith y dylid ei gyflawni i sicrhau taith glir i fyfyrwyr trwy'r system addysg i swyddi ble mae angen sgiliau Cymraeg yn y byd gwaith. Rhoddwyd sylw yn y darn yma'n ogystal i'r ffyrdd y mae pobl yn mynd ati i ddysgu'r Gymraeg fel oedolion. Nododd rai ymatebwyr y dylai ysgolion cyfrwng Cymraeg ddarparu cyfleoedd i oedolion gyda'u plant yn yr ysgol i ddysgu Cymraeg:			

'We agree that Welsh speaking homes have a great impact on the use of Welsh. Every effort should be made to support parents who wish to learn Welsh eg by provision for adult learning at local Welsh medium schools'.
- Cymdeithas Gymreig Woking

Maes datblygu 4: Pobl

Cwestiwn 9: A oes amcanion neu gamau nad ydym wedi eu nodi yn y ddogfen hon y dylid eu cynnwys er mwyn cynyddu nifer y bobl sy'n defnyddio Cymraeg?

Cyfanswm	Oes	Nac oes	Ddim yn siŵr
203	93 (45.8%)	53 (26.1%)	57 (28.1%)

Prif themâu'r sylwadau

Tra bod cefnogaeth gyffredinol i'r ffocws ar bobl yn y ddogfen ddrafft, roedd ambell i ymatebwr yn gweld bod y maes Pobl yn ceisio gwneud gormod o bethau. Er enghraifft:

'Tra bod yr egwyddor o bennu meysydd datblygu i'w groesawu, mae'r meysydd a gynigir yn ddogfen yn rhy benagored ac yn rhy eang. Er enghraifft, mae adran "Pobl" yn y ddogfen bresennol yn cwmpasu meysydd mor eang â chaffael iaith drwy'r system addysg statudol a gydol oes, trosglwyddiad iaith o fewn y teulu a chyfleoedd cymunedol i ddefnyddio'r iaith a thrwy hynny yn ceisio ymdrin â gormod o faterion'.

-Mudiadau Iaith Cymru

Adlewyrchwyd hyn gan sawl ymatebydd, gyda nifer hefyd yn gweld bod y maes Cynllunio a Pholisi Iaith hefyd yn rhy benagored, a bod y cynnwys yn gorgyffwrdd yn ormodol â meysydd eraill yn y ddogfen. Roedd rhai hefyd o'r farn bod dryswch yn yr adran hon rhwng siaradwyr a defnyddwyr.

Ystyr cymuned

Heb os nac oni bai, achosodd y datganiad yn y ddogfen ddrafft bod angen 'Gwella ein dealltwriaeth o'r ffactorau lleol sy'n effeithio ar y Gymraeg, ac o'r drafodaeth ynghylch sut mae'r diffiniad o 'gymuned' yn esblygu, a chynllunio'n unol â hynny' gryn ymateb. Er bod cytundeb cyffredinol bod angen ehangu'r drafodaeth ynghylch perthynas y Gymraeg â gwahanol fathau o gymunedau, a chydabyddiaeth bod cymunedau a'r diffiniad ohonynt yn esblygu'n barhaus, roedd nifer o'r ymatebion yn pwysleisio pwysigrwydd parhau i roi ffocws ar gymuned yn ystyr ddaearyddol y gair:

'O ran ystyr cymuned, oes, mae'n rhaid edrych yn ehangach na'r diffiniad traddodiadol. Rhaid cynnwys rhwydweithiau diddordeb a digidol, cymunedau ar sail gweithle – yn ogystal â chymunedau daearyddol (pentrefol/trefol/dinesig)'.

- UCAC

'Whilst we do not disagree with the analysis about new forms of community, "geography" is still a key driver of social interaction.

Within geographical communities decisions about what types of development, their scale and location can have an important influence on language

maintenance and acquisition, and this again reinforces the need for stronger links between socio-language planning and spatial planning’.

- RTPI Cymru

‘Teimlwn fod y cysyniad o gymuned yn dal i fod yn ddilys mewn ardaloedd gwledig a bod yn rhaid dal ati neu gryfhau’r gwaith o gefnogi’r cymunedau hyn yn ieithyddol. Mae’n wir hefyd fodd bynnag bod y syniad o gymuned yn wahanol mewn ardaloedd mwy poblog ond, ar gyfer y ddau fath o gymuned, mae angen cefnogaeth a datblygiadau deinamig a phendant i sefydlogi a chynyddu defnydd y Gymraeg.’

- Cyngor Sir Gâr

‘Cydnabyddir fod yr hyn a ystyrir yn ‘gymuned’ bellach wedi newid, ymestyn, ac yn gysyniad anodd i’w ddiffinio, ond rhaid gochel rhag dibrisio gwerth ac arwyddocâd cymuned ‘ddaearyddol’ sydd yn dod â phobl ynghyd drwy gyfrwng y Gymraeg. Yma, y caiff seiliau hunaniaeth a gwerthoedd siaradwyr Cymraeg eu gosod, arweinwyr cymunedol eu meithrin, yma y rhoddir cyfle i arfogi siaradwyr Cymraeg i gynnig arlwy o weithgareddau a digwyddiadau cyfoes a deniadol sydd yn gwneud y Gymraeg fel norm mewn cyd-destun anffurfiol braf. Mewn geiriau eraill, byw bywyd yn bennaf trwy’r Gymraeg.’

- Cyngor Gwynedd

Roedd rhai o’r ymatebwyr yn gweld mai estyniad naturiol o bwysigrwydd cymunedau daearyddol fyddai creu Ardaloedd o Arwyddocâd Ieithyddol.

Roedd eraill hefyd yn gweld datblygiad mathau newydd o gymuned fel cyfle i’r iaith:

‘Er bod y niferoedd yn sylweddol mae’n her i’r iaith ennill ei blwyf o fewn cymunedau corfforol. Sut gall technoleg cynnig datrysiad i’r broblem? Yn ôl adroddiad diweddaraf OFCOM mae dau ymhob tri o Gymry yn meddu ar ffon glyfar. Mae angen archwilio a buddsoddi mewn technoleg ddigidol er mwyn galluogi creu cymuned rithiol ddigidol gall amlygu’r Gymraeg yn y cymunedau hyn a chreu cyfleoedd i bobl datblygu rhwydweithiau cymdeithasol yn ddigidol ac ar lawr gwlad’.

- Awr Cymru

Trosglwyddo

Cafwyd cryn gefnogaeth ymysg yr ymatebion i gynyddu cyfraddau trosglwyddo o fewn teuluoedd, a thrwy hynny, cynyddu defnydd o’r Gymraeg. Rhoddwyd sylw gan rai i deuluoedd gyda mwy nac un iaith a phwysigrwydd sicrhau eu bod yn ymwybodol o fuddion dwyieithrwydd:

‘Bydd angen argyhoeddi rhieni mewn cartrefi cymysgiaith bod popeth i’w ennill a dim i’w gollu o fod y rhiant Cymraeg yn defnyddio’r iaith yn ddieithriad gyda’i ph/blant’.

- Dyfodol i’r iaith

Mynegodd rhai ymatebwyr fod angen ffocws ac ymdrech mwy dwys i’r her o gynyddu cyfraddau trosglwyddo o fewn teuluoedd.

Rhoddwyd sylw gan eraill bod angen edrych ar ddulliau i gefnogi rhieni nad ydynt yn siarad Cymraeg ond sydd â’u plant mewn addysg cyfrwng Cymraeg i gefnogi a

chymryd rhan mewn addysg eu plant.

'Policies which support non Welsh speaking parents in Welsh medium schools are essential. Many parents feel isolated from their children's school life as there is not enough support for them as non Welsh speakers, and their experiences are what will shape their friends and family in choosing schools later on'.

- Aspiration Training

'Support for non-Welsh speaking parents in terms of 'work / home learning, help their children with reading, etc. are all important. There must be a large investment in the support here and think very creatively about technology in this respect. The words 'see for themselves the importance of Welsh' in the strategy are crucial'.

- Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili

Newidiadau cymdeithasol

Roedd nifer o'r farn nad oedd y ddogfen ymgynghori'n rhoi digon o sylw i newidiadau cymdeithasol mawr sydd ar droed, a'u heffaith ar y Gymraeg. Roedd y newidiadau hyn yn cynnwys mudo oddi mewn i Gymru (e.e. o ardaloedd gwledig i ardaloedd trefol), nifer y siaradwyr Cymraeg sy'n gadael Cymru bob blwyddyn, mewnfudwyr i Gymru o weddill gwledydd Prydain, a mewnfudwyr i Gymru o'r tu allan i Brydain. Yn hyn o beth roedd sawl ymatebydd yn awyddus i weld newydd-ddyfodiaid yn cael pob cyfle ac anogaeth i ddysgu'r iaith:

'Nid yw'r ddogfen yn rhoi ystyriaeth briodol i gymhathu mewnfudwyr, ac esbonio diwylliant ac arferion lleol er mwyn annog pobl i ddysgu ac ymuno a'r gymuned, yn enwedig mewn ardaloedd gwledig. .. Dylwn symud i sefyllfa fel bod pob mewnfudwr yn gallu cael mynediad hwylus at addysg Gymraeg, ei fod yn ddiodyn er mwyn i bawb gael y cyfle gorau o gael dod yn ddwyieithog'.

- Cyngor Sir Gâr

Mannau i ddefnyddio'r Gymraeg

Wrth ymdrin â chynyddu defnydd o'r Gymraeg, roedd cefnogaeth i gynnal presenoldeb cyrff a sefydliadau sy'n darparu cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg. Crybwyllodd rhai y dylid ehangu'r ddarpariaeth bresennol o ganolfannau Cymraeg i fwy o gymunedau Cymru. Yn hyn o beth roedd yn amlwg bod awydd gan nifer i weld nifer y manau 'diogel' hyn yn cynyddu, a bod y gweithle'n bau arall hollbwysig yn hynny o beth:

'Mae pobl sydd o oedran gweithio arferol yn treulio treian o'u bywydau yn y gweithle, ac felly mae'r gweithle yn gyfle amhrisiadwy i ddylanwadu ar y gallu i siarad a defnyddio'r Gymraeg.....'

- Menter a Busnes

'Mae angen helpu sefydliadau i ddefnyddio'r Gymraeg yn naturiol o fewn eu gweithleoedd ac i feithrin hyder staff sy'n swil o'u sgiliau iaith Gymraeg.'

- Partneriaeth Ogwen

'Mae ein rhwydweithiau cymdeithasol wedi newid, gyda phobl yn byw a gweithio mewn lleoedd gwahanol ac yn cymdeithasu mewn rhwydweithiau gwasgaredig....mae'n dipyn haws i gynllunio bwriadus effeithio ar ddewisiadau iaith siaradwr Cymraeg yn y gweithle nag ydyw i effeithio ar y

dewisiadau iaith sy'n ymhlyg yn fywyd cymdeithasol yr un unigolyn'
- Osian Elias

Fel ag ym mhob maes, amlygwyd dro ar ôl tro bwysigrwydd cyllid ac adnoddau i gefnogi unrhyw gamau yn y maes hwn.

Maes datblygu 5: Seilwaith

Cwestiwn 10: A oes amcanion neu gamau nad ydym wedi eu nodi yn y ddogfen hon y dylid eu cynnwys er mwyn rhoi gwell seilwaith i bobl ddefnyddio'r Gymraeg?

Cyfanswm	Oes	Nac oes	Ddim yn siŵr
199	96 (48.2%)	54 (27.1%)	49 (24.6%)
Prif themâu'r sylwadau			
Wrth ymateb i'r cwestiwn yma, rhoddwyd sylw mewn nifer o ymatebion i'r angen i sicrhau cyflenwad o adnoddau dwyieithog ar gyfer y sector addysg. Rhoddwyd sylw i'r broses gomisiynu a datblygu ar gyfer adnoddau cyfrwng Cymraeg gan nodi'r angen i roi sylw i amser cyhoeddi'r adnoddau i sicrhau amser digonol i baratoi cymwysterau a chyrsgiau sy'n cyd-fynd â'r adnoddau ac hefyd i sicrhau bod yr adnoddau'n cael eu cyhoeddi yn y Gymraeg a'r Saesneg ar yr un pryd. 'Assumption of parity of release for educational resources in both languages' - Cyngor Cymuned Coedffranc Thema arall ddaeth i'r amlwg yn yr ymatebion oedd yr angen i roi sylw i hanfodion iaith. Trafodwyd cwblhau gwaith i safoni'r Gymraeg o ran ei gramadeg a'i geirfa mewn rhai atebion. Cododd y thema yma yng nghyd-destun problemau honedig sy'n codi wrth i bobl gyda thafodieithoedd gwahanol gyfathrebu. Yn ogystal, nododd rai ymatebwyr nad oedd y strategaeth ddrafft yn amlygu pwysigrwydd geiriadura a datblygu terminoleg y Gymraeg yn ddigonol. Crybwyllwyd yn ogystal y dylid sicrhau cyllid parhaol ar gyfer Geiriadur Prifysgol Cymru i ymgymryd â'r gwaith yma. 'Cyhyd ag y datblygo'r iaith Gymraeg, bydd angen cofnodi ei datblygiad gan weithwyr cyflog parhaol' - Bruce Griffiths Roedd sawl ymatebydd i'r ymgynghoriad wedi ymdrin â rôl technoleg wrth weithio tuag at gyflawni amcanion y strategaeth ddrafft. Trafodwyd rôl gynyddol technoleg mewn bywydau pobl, a'r angen yn sgil hynny i sicrhau bod y Gymraeg yn bresennol yn y maes. Nododd Gyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili y dylid sefydlu Bwrdd Technoleg Iaith ar fryder i fynd i'r afael â heriau'r maes yma. Wrth ymdrin â thechnoleg a'r Gymraeg, rhoddwyd sylw'n ogystal i'r economi digidol rhyngwladol a'r manteision posib i Gymru o fod yn wlad ddwyieithog i fanteisio ar yr economi hwnnw a'r buddiannau posib i'r Gymraeg mewn technoleg: 'Mae Cymru mewn lle unigryw o fewn y Deyrnas Unedig i gynnig gwasanaethau a datblygu busnesau newydd yn y gofod hwn trwy fod ganddi gweithlu gwir dwy ieithog niferus. Wrth amlygu gweithlu sy'n medru a'r gallu i weithio yn yr iaith Saesneg ac "A N Other language" bydd yr insentif i ddysgu			

a defnyddio'r iaith o ddydd i ddydd yn gynyddol ddeniadol, gyda'r budd ychwanegol o gynnydd sylweddol mewn gwasanaethau a chynnwys digidol fydd ar gael yn y Gymraeg'.

- Awr Cymru

Thema arall a ddaeth i'r amlwg ymysg yr ymatebion oedd pwysigrwydd y cyfryngau i gyrraedd nod y strategaeth ddrafft a'r gydberthynas rhwng hyfywedd cyfryngau mewn iaith benodol a'r iaith ei hun. Fodd bynnag, tynnwyd sylw yn ogystal at y datblygiadau yn y maes hwn o ran sut mae pobl yn ymwneud â'r cyfryngau.

Maes datblygu 6: Hawliau

Cwestiwn 11: A oes amcanion neu gamau nad ydym wedi eu nodi yn y ddogfen hon y dylid eu cynnwys er mwyn gwella hawliau siaradwyr Cymraeg?

Cyfanswm	Oes	Nac oes	Ddim yn siŵr
207	70 (33.8%)	93 (44.9%)	44 (21.3%)

Prif themâu'r sylwadau

Daeth yn amlwg o ddarllen yr ymatebion, yn arbennig yr ymatebion a gyflwynwyd drwy gyfrwng y Saesneg, nad pawb oedd yn gwbl gefnogol i'r syniad o 'wella hawliau' mewn perthynas â'r Gymraeg. Canfyddiad ymysg yr ymatebion hyn oedd bod unrhyw gam i gryfhau hawliau siaradwyr Cymraeg yn gam awtomatig yn erbyn hawliau siaradwyr Saesneg, a bod y syniad o 'hawl' ynddo'i hun yn rhy gryf. Gwell oedd gan rai y syniad o 'ryddid i ddefnyddio'r Gymraeg':

'The Welsh Language (Wales) Measure does not reference rights, more the 'freedom to use'. If we realise the normalisation of the Welsh language, rights will follow suit'.

- Colegau Cymru

Mewn sawl achos roedd siaradwyr Cymraeg hefyd o'r farn bod y sylfaen deddfwriaethol yn ei lle a bod angen gweithredu nawr i sicrhau bod pobl yn manteisio ar hynny ac yn defnyddio'r Gymraeg.

'Mae gan y Gymraeg statws swyddogol, mae deddfwriaeth ar waith sy'n rhoi'r hawl i siaradwyr Cymraeg gael gwasanaethau Cymraeg, mae gennym Gomisiynydd y Gymraeg i oruchwylio'r broses o weithredu'r hawliau hyn. Mae sail statudol hefyd dros gynllunio'r ddarpariaeth addysg Gymraeg, ac mae "iaith Gymraeg ffyniannus" wedi'i gynnwys fel un o'r nodau llesiant cenedlaethol. Nawr, mae angen i ni adeiladu ar y sylfeini hyn'.

- Cymwysterau Cymru

Fodd bynnag, nid oedd y farn hon yn un unfrydol, gyda nifer yn nodi'r angen i gryfhau ac ehangu cwrpas y mesur a'r dyletswyddau mewn rhai sectorau hanfodol.

(i) Sefydlu hawliau cyffredinol i ddefnyddio'r Gymraeg er mwyn sicrhau bod cyrff yn gwella yn barhaus o ran darparu gwasanaethau, llenwi'r manau gwan anochel a ddaw yn sgil y Safonau, a sicrhau bod hawliau pobl i'r Gymraeg yn ddealladwy

(ii) Ymestyn y Mesur i weddill y sector breifat er mwyn normaleiddio a chryfhau defnydd y Gymraeg ym mhob rhan o fywyd

* gan enwi ar wyneb y Mesur fanciau, archfarchnadoedd, mânwerthwyr a chwmnïau sydd â throsiant uwch na ffigwr benodol fel blaenoriaethau tymor byr

* sefydlu grym a dyletswydd ar wyneb y Mesur i ychwanegu holl gyrff y sector breifat fel categorïau o berson y gellid eu hychwanegu at Atodlen 8 y ddeddfwriaeth

- Cymdeithas yr Iaith Gymraeg

Yn y cyd-destun hwn, trafododd rai ymatebwyr agweddau positif cyfundrefn Safonau'r Gymraeg, tra bod eraill wedi rhoi sylw i agweddau negyddol y gyfundrefn. Bu nifer o sylwadau'n trafod prosesau'r gyfundrefn ei hun, ynghyd â diffygion y gyfundrefn o ran darparu hawliau i ddefnyddio'r Gymraeg mewn rhai sectorau hanfodol, megis bancio.

'Mae safonau'r Gymraeg, er i'w canmol mewn rhai achosion yn rhy gul ac yn cymryd llawer rhy hir i'w mabwysiadu – rhaid eu cryfhau mewn meysydd bob dydd megis banciau, canolfannau hamdden ac ati'.

- Tudur Williams

Nodwyd hefyd yr angen i gyflymu a symleiddio'r broses o gyflwyno safonau newydd:

'The process for implementing the Welsh Language (Wales) Measure seems to have become somewhat cumbersome, resulting in a delay to its roll-out .... If anything can be done to make this process simpler, it would be welcomed'.

- Bwrdd Hyfforddi'r Diwydiant
Adeiladu

Mater arall a oedd yn destun trafod yn hyn o beth oedd y cydbwysedd rhwng rheoleiddio a hyrwyddo, gyda nifer o ymatebwyr yn teimlo bod y gyfundrefn safonau'n negyddol ei natur:

'Rheoleiddio ar gyfer llwyddiant nid er mwyn disgrifio methiant'.

- Rhian Huws Williams

Diddorol oedd gweld, felly, mewn rhai o'r ymatebion a gyrhaeddodd y Llywodraeth yn agos at y dyddiad cau, ymateb cadarnhaol i'r cyhoeddiad bod cyllid wedi ei neilltuo i sefydlu 'Asiantaeth' i hyrwyddo'r Gymraeg (cyhoeddwyd y cyllid hwn ar 18 Hydref).

Soniodd ambell i ymatebydd hefyd am bwysigrwydd manteisio i'r eithaf ar bob darn o ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â'r Gymraeg, ac o sicrhau nad oedd y strategaeth derfynol yn hepgor yr elfennau pwysig hyn. Er enghraifft:

'Fe fyddwn yn croesawu mwy o sylw hefyd i bwysigrwydd sicrhau statws uchel i'r iaith drwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol'.

- Mentrau Iaith Cymru

Blaenoriaethau

Cwestiwn 12: Bydd Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi cyfres o bolisiau manwl mewn meysydd penodol dros gyfnod y strategaeth hon. Pa bolisiau ydych chi'n meddwl y dylem eu blaenoriaethu i'w cyhoeddi dros bum mlynedd cyntaf y strategaeth?

Prif themâu'r sylwadau

O bell ffordd, roedd y nifer fwyaf o ymatebion i'r cwestiwn yma yn blaenoriaethu datblygu maes addysg fel y flaenoriaeth o ran gweithredu amcanion y strategaeth ddrafft. Dros ystod yr ymatebion oedd yn blaenoriaethu addysg, cafwyd cyfeiriadau at yr angen i ddatblygu'r sector addysg drwyddi draw, o'r blynyddoedd cynnar, y ddarpariaeth Gymraeg mewn ysgolion cynradd ac uwchradd, hyd at addysg bellach ac addysg uwch ynghyd â dysgu gydol oes a'r ddarpariaeth drochi. Cafwyd cydnabyddiaeth yn ogystal o'r angen i ddatblygu'r ddarpariaeth bresennol ym maes addysg galwedigaethol, ynghyd â'r angen i ddatblygu'r ddarpariaeth o brentisiaethau cyfrwng Gymraeg.

'The Association would suggest that education and learning opportunities is a key area along with normalisation of the Welsh language'.

- Cymdeithas Llywodraeth Leol
Cymru

Yn ogystal, bu llawer o'r ymatebion yn cytuno gyda phwyslais y strategaeth ddrafft ar ddatblygu gweithlu'r sector addysg i gynyddu'r nifer o athrawon gyda sgiliau Gymraeg trwy hyfforddi mwy o athrawon Gymraeg eu hiaith, ac adeiladu ar sgiliau'r gweithlu presennol. Bu llawer o ymatebwyr i'r ymgynghoriad o'r sector addysg yn benodol yn cytuno gyda hyn. Yn y modd yma, cafwyd yr argymhelliad canlynol gan Golegau Cymru:

'Make the changes to ITE, PGCE course content and introduce Welsh language as a compulsory part of the course'

Blaenoriaethwyd comisiynu a datblygu adnoddau addysg cyfrwng Gymraeg gan rai ymatebwyr i gefnogi isadeiledd addysg Gymraeg yn bellach.

Tu hwnt i ystyriaethau am isadeiledd a darpariaeth addysg, trafodwyd y cwricwlwm gan sawl ymatebydd yng nghyd-destun dysgu Gymraeg mewn ysgolion cyfrwng Saesneg a phwysigrwydd creu continwmm ieithyddol. Yn ogystal, nodwyd yr angen i gefnogi teuluoedd trwy hyrwyddo manteision addysg Gymraeg i rieni, a thrwy gefnogi rhieni nad ydynt yn siarad Gymraeg ond yn dysgu ac/neu bod ganddynt blant mewn addysg cyfrwng Gymraeg.

Honnwyd gan ambell ymatebydd y dylid symud tuag at ysgolion Gymraeg yn unig, yn hytrach nac ysgolion dwyieithog. Yn ogystal, nododd ambell ymatebwyr y dylid edrych ar ddilyniant ieithyddol gan ymchwilio i'r rhesymau tu ôl i bobl yn gadael y ffrwd Gymraeg.

Blaenoriaethwyd defnydd o'r Gymraeg gan nifer o ymatebwyr. Trafodwyd defnydd yn nhermau cynyddu defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned, yn y cartref, mewn teuluoedd, rhwng pobl ifanc a disgyblion mewn ysgolion, yn y gwaith ac o fewn cyrff cyhoeddus.

'Polisi defnydd iaith sy'n annog siaradwyr i ymfalchïo yn eu gallu i siarad Cymraeg boed yn ddysgwyr neu'n siaradwyr rhugl. Sicrhau bod lles y Gymraeg a manteision dysgu a defnyddio'r iaith wrth wraidd unrhyw bolisiâu sy'n ymwneud â'r economi a phrif fusnes y Cynulliad'.

- Canolfan Dysgu Cymraeg
Genedlaethol

Rhodddwyd cryn sylw gan rai ymatebwyr i'r angen i ddatblygu rôl y Gymraeg mewn technoleg fel blaenoriaeth ar draws trawstoriad eang o'r grwpiau ymatebodd i'r ymgynghoriad. Trafodwyd analluoedd presennol i ddefnyddio'r Gymraeg mewn rhai sfferau technolegol, a'r angen ar gyfer gwaith yn y maes yma. Yn ogystal, cyfeiriwyd at yr angen i:

'gynyddu gwelededd y Gymraeg ar declynnau technolegol'.

- Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi
Sant

Nododd gryn dipyn o ymatebwyr y maes dysgu Cymraeg fel eu blaenoriaeth gan gynnwys sylwadau ar y ddarpariaeth a'r angen i farchnata'r ddarpariaeth honno. Rhodddwyd sylw yn ogystal gan nifer o ymatebwyr i'r angen i ffocysu ar ddysgu Cymraeg yn y gweithle ac yn fwy cyffredinol, i ddatblygu gweithleoedd o ran y Gymraeg. Trafododd ymatebwyr yr angen i sicrhau bod cynllunio gweithlu yn digwydd o fewn gweithleoedd yn ogystal ag ymwybyddiaeth iaith. Ar yr un pryd, soniwyd gan rai ymatebwyr am ddatblygu defnydd o'r Gymraeg yn y gwaith.

'Mae angen rhoi bri ar y Gymraeg fel sgil sy'n bwydo mewn i'r economi, ac mae'n rhaid cyflwyno cynlluniau sy'n galluogi gweithleoedd i adnabod anghenion datblygu sgiliau ieithyddol yn y gweithle, gan ddarparu'r anogaeth a'r gefnogaeth i'w staff ddysgu neu ddatblygu eu sgiliau iaith. Mae'n bwysig bod y maes dysgu Cymraeg yn cael cefnogaeth lawn i gefnogi'r agenda hon, a chredwn bod angen i 'Gymraeg yn y gweithle' fod yn gonglfaen i'w darpariaeth yn y dyfodol'.

- Coleg Cymraeg Cenedlaethol

Yng nghyd-destun deddfwriaeth, cafwyd rhai ymatebwyr yn blaenoriaethu hyrwyddo'r hawliau presennol sydd gan bobl i'r Gymraeg, tra roedd eraill yn credu y dylid blaenoriaethu cryfhau'r hawliau sydd ar gael i bobl. Cafwyd cyfeiriadau yn ogystal at y nod llesiant 'Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu' o fewn Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a phwysigrwyd gweithredu'r ddeddf honno fel blaenoriaeth.

Blaenoriaethwyd polisiâu cynllunio gan rai ymatebwyr gyda chyfeiriadau at Nodyn Cyngor Technegol 20². Yn yr un modd, cafwyd cyfeiriadau at Wylfa Newydd ac effaith y prosiect ar y Gymraeg, a'r angen i ystyried y Gymraeg fel rhan o ddatblygu economaidd. Cofnododd eraill bod angen blaenoriaethu datblygu economaidd i weithredu'r strategaeth ac amddiffyn cadarnleoedd traddodiadol y Gymraeg.

Mewn ymatebion i'r cwestiwn, blaenoriaethodd rai normaleiddio'r Gymraeg a chynnal ymgyrch farchnata i hybu'r Gymraeg a throsglwyddiad iaith o fewn

² <http://gov.wales/topics/planning/policy/tans/planning-and-the-welsh-language/?lang=cy>

teuluoedd. Yn ogystal, cofnodwyd rhai ymatebion ble roedd datblygu gwasanaethau iechyd a gofal yn Gymraeg, a'r ddarpariaeth o ofal plant trwy'r Gymraeg yn flaenoriaeth.

Sylwadau eraill

Cwestiwn 13: Rydym wedi gofyn nifer o gwestiynau penodol. Os oes gennych chi faterion perthnasol nad ydym wedi rhoi sylw penodol iddynt, defnyddiwch y blwch isod i roi gwybod i ni amdanynt.

Prif themâu'r sylwadau

Ymhlith yr ymatebion i'r cwestiwn yma, y testun a nodwyd fwyaf gan ymatebwyr i'r ymgynghoriad oedd y gost/buddsoddiad fyddai ynghlwm â gweithredu'r strategaeth ddrafft fel y'i drafftiwyd. Bu ambell ymateb yn nodi nad oedd y strategaeth ddrafft wedi nodi cost gweithredu'r strategaeth, tra bo eraill yn nodi y byddai angen buddsoddiad a sicrhau cyllid digonol er mwyn gwireddu'r amcanion a chyrraedd y targed. Nododd 3 o'r Awdurdodau Lleol ymatebodd i'r ymgynghoriad y byddai angen cyllido gweithredu'r strategaeth. Nododd ymatebydd dienw:

'I wireddu miliwn o siaradwyr erbyn 2050, mae'n rhaid darparu buddsoddiad ac adnoddau i'r iaith, ar lefel leol a chenedlaethol'.

Un o brif themâu eraill yr ymatebion oedd yr angen i gymryd ystyriaeth o broffil ardaloedd gwahanol Cymru. Ynghyd â hyn, nododd sawl ymatebydd bod angen gwaith penodol mewn ardaloedd daearyddol penodol gan ystyried sefyllfa ddemograffig unigryw rhai ardaloedd. Tra bod rhai ymatebwyr wedi nodi'r angen i ganolbwyntio ar ardaloedd gyda chanran uchel o siaradwyr Cymraeg, nid oedd yr ymatebion yn unfrydol. Nododd Menter Iaith Maelor:

'Os nad oes digon o sylw i'r ardaloedd dwyreiniol hyn bydd y Gymraeg yn colli tir gyda'r dirywiad yn symud tuag at yr ardaloedd cryfach gan fwyta mewn iddynt yn y pen draw'.

Ymysg prif themâu'r ymatebion i'r cwestiwn yma, trafododd sawl un yr angen i roi sylw digonol i ddefnydd pobl o'r Gymraeg yn y strategaeth derfynol, o gymharu â siaradwyr Cymraeg. Trafodwyd cynyddu defnydd o'r Gymraeg ymysg dysgwyr, myfyrwyr, ac yn gymdeithasol ar draws diwylliant a bywyd. Honnwyd mewn un ymateb y dylid cynyddu defnydd o'r Gymraeg gan y byddai hyn yn cynyddu ffigyrau dilyniant ieithyddol a thrwy hynny, gyfrannu tuag at y targed o filiwn o siaradwyr erbyn 2050.

Yn ogystal â'r uchod, rhoddwyd sylw i'r maes dysgu Cymraeg. Nododd sawl ymateb bod angen cryfhau'r gefnogaeth sydd ar gael i'r bobl sy'n mynd ati i ddysgu Cymraeg. Ymysg yr ymatebion, crybwyllwyd ddwywaith y dylid addysgu siaradwyr Cymraeg rhugl ynghylch y ffordd orau i gynorthwyo dysgwyr. Yn ogystal, soniwyd am yr angen i ehangu'r ddarpariaeth i bobl ddysgu Cymraeg mewn gweithleoedd. Ar drywydd gwahanol, nododd un ymateb y dylid ymchwilio i'r rhesymau y tu ôl i'r di-Gymraeg yn penderfynu peidio dysgu a defnyddio'r Gymraeg.

Thema arall ysgogodd gryn ymateb yn y cwestiwn yma oedd addysg. Cafwyd

ymatebion yn delio â'r cwricwlwm ynghyd â'r angen i ehangu'r ddarpariaeth bresennol o addysg Gymraeg ar draws y system.

Tu hwnt i'r uchod, trafodwyd gwerth y Gymraeg fel sgil mewn nifer o ymatebion a'r disgwrs sy'n amgylchynu'r Gymraeg. Nododd un ymateb [Survey Monkey]:

'Mae angen symud i ffwrdd o'r ddelwedd o'r Gymraeg fel iaith yr ysgol a'r capeli ac amlygu ei bod yn iaith gymunedol, fodern, gyda gwerth economaidd a phŵer go iawn'.

Casgliad

Mae Llywodraeth Cymru'n ddiolchgar i bawb sydd wedi treulio amser yn ymateb i'r ymgynghoriad yma ac i gynorthwyo'r llywodraeth i lywio'r daith at filiwn o siaradwyr. Bydd ymatebion i'r ymgynghoriad yn cael eu hystyried yn ddwys wrth ddrafftio'r strategaeth derfynol. Roedd nifer o'r ymatebion yn cynnig sylwadau manwl ac argymhellion ymarferol ar gyfer gweithredu o blaid y Gymraeg fydd yn ddefnyddiol wrth i ni roi'r strategaeth ar waith maes o law, ac wrth inni ddatblygu polisïau a chynlluniau i gefnogi'r strategaeth.

Atodiad 1: Rhestr o'r ymatebwyr

1: Ymatebion ar dempled swyddogol yr ymgynghoriad

Cyrff ac unigolion y sector addysg a gofal plant

Alun Davies – Ysgol Gyfun Gymraeg Glantaf
Andrea Folland – CITB Cymru
Angharad Starr – Mudiad Meithrin
Christine James – Cymdeithas Ddysgedig Cymru
Claire Protheroe – PACEY Cymru
Claire Roberts – ColegauCymru
Clare Grist – WEA YMCA CC Cymru
Coleg Gymraeg Cenedlaethol
David Hytch – Cadeirydd Llywodraethwyr Ysgol Maes Garmon
Estyn
Grŵp Llandrillo Menai
Gwilym Dyfri Jones – Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant
Huw Lewis, Elin Royles a Catrin Edwards – Canolfan Gwleidyddiaeth a Chymdeithas
Cymru, Prifysgol Aberystwyth
Hywel White – City & Guilds
Iwan Davies – Prifysgol Abertawe
J Kemp – Ysgol Uwchradd Fitzalan
Jane Alexander – Cymdeithas Darparwyr Cyn-ysgol Cymru
Jeff Williams-Jones – Nant Gwrtheyrn
John Graystone – Agored Cymru
Lisa Lloyd – Aspiration Training
Lisa McDougall – Cymwysterau Cymru
Llywodraethwyr Cymru
NASUWT Cymru, Undeb yr Athrawon
Prifysgol De Cymru
Rebecca Williams – UCAC
Rob Williams – NAHT Cymru
Ryan Evans – Ffederasiwn Hyfforddiant Cenedlaethol Cymru
Sandra Welsby – NDNA Cymru

Cyrff y sector iechyd a gofal

Cafwyd 2 o ymatebion dienw
Claire Fauve – Tîm Iechyd Lleol Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg
Tîm yr Iaith Gymraeg – Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr
Sarah McCarty – Cyngor Gofal Cymru

Mudiadau'r Gymraeg

Dathlu'r Gymraeg
Efa Gruffydd Jones – Y Ganolfan Dysgu Gymraeg Genedlaethol
Elin Maher – Menter Iaith Casnewydd
Gill Stephen – Menter Iaith Sir y Fflint a Menter Iaith Maelor
Glenys Craig – Cymdeithas Gymraeg Woking
Ioan Talfryn – Popeth Gymraeg
Lynsey Thomas – Menter Iaith Ceredigion
Marilyn Davies – Y Glannau
Meirion Davies – Menter Iaith Conwy
Mike Farnworth – *Liverpool Welsh Language Group*

Owain Gruffydd – Menter Bro Dinefwr
Ruth Williams – Menter Iaith Ddinbych

Llywodraeth Leol

Cafwyd 2 o ymatebion dienw
Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
Cyngor Dinas Caerdydd
Delyth Wynne Jones – Adran Addysg Conwy
Diane Evans - Adran Addysg Conwy
Einir Wyn – Cyngor Cymuned Llanengan
Ellen Ap Gwynn – Cyngor Sir Ceredigion
Fiona Mocko – Cyngor Sir y Fflint
Huw Isaac – Cyngor Bro Morgannwg
Huw Owen – Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful
Llio Elgar – Cyngor Dinas Casnewydd
Mair Stephens – Cyngor Sir Gâr
Nan Jones – Adran Addysg Conwy
Sian Vaughan – Adran Addysg Conwy

Eraill

Cafwyd 6 o ymatebion dienw
Alun Jones – Menter a Busnes
Andrew Hawke
Ann Keane
Bruce Griffiths
Charles Dillon – *Dictionary of the Irish Language, Royal Irish Academy*
Fforwm Ieuenctid Sir y Fflint
Geoffrey Osborne-Taylor
Gethin Rhys – Cytûn Eglwysi Ynghyd yng Nghymru
Gwyn Hopkins
Jeremy Randles
Keith Ingram
Kenneth Jones
Lorna Pike – Faclair na Gáidhlig
Phillip Evans
Rhian Huws Williams
RTPI Cymru
Tudur Williams

2: Ymatebwyr dros Survey Monkey

Cafwyd 87 o ymatebion dienw
Alwyn Lloyd
Andrea Lee
Anthony Cusack
Anthony Pritchard
Bethan Price – Menter Brycheiniog a Maesyfed
Buddug A Hughes
Catrin Jones
Catrin Roberts – Ysgol Dyffryn
Chris Waite
Dafydd Eveleigh

David Stanley Williams
Dawn Lloyd
Edward Thomas
Elan
Emma Sandrey
Frank Bradfield – Cynghorydd Sir a Llywodraethwr Ysgol y Gogarth
Jack Nighte
Jacques Potic – Glasnost.Org.UK
James Sibley
Jane Morgan
Jason Burton
Jen Llywelyn
Joel Carre
John Howard Jones
John Les Thomas
Katherine Dulson
Kenneth Vernon Williams
Lucina
Martin Davis
Michaela Beddows
Naomi Price
Owen McArdle
Paul Kindred
Philip Barker
Pol Wong
Rhys Ap Dafydd
R W Ebley
Sally Spillane
Samuel Dunt
Sarah Jones – Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr
Shan Morgaine
Simon R. P. Treloar
Sion Jobbins
Sue Stanford
Susan Berry
Tegwen Morris – Merched y Wawr
Thomas Hopkins-Rees
Thomas Shaw
Victoria Byrne – Ysgol Bryn Alyn
Vynor Hill

3: Ymatebion llawrydd

Antur Waunfawr
Awr Cymru
Brian Clark
Brian Williams
Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda
Chris Brown
Coleg Nyrsio Brenhinol Cymru
Comisiynydd y Gymraeg
Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru

Cymdeithas yr Iaith Gymraeg
Cymdeithas Ysgolion Dros Addysg Gymraeg
Cynghorydd Derek Cundy – Cyngor Sir Gâr
Cyngor Bro Morgannwg
Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili
Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf
Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru
Cyngor Cymuned Coedffranc
Cyngor Gwynedd
Cyngor Sir Ynys Môn
Cyngor Tref Porthmadog
Cyngor y Gweithlu Addysg
Cynllunwyr Iaith Cymru
Dyfodol i'r iaith
Geiriadur Prifysgol Cymru
Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwyr yng Nghymru
Gwyneth Price
Huw Alun Roberts
Huw Davies
Huw Onllwyn Jones
Huw Roberts
Jay Watts
Jess Rees
LinguaNi
Marie-Clare Hunter
Menter Bro Ogwr
Menter Caerffili
Mentrau Iaith Cymru
National Trust
Nesta Davies
Neville Morris Pughe
Osian Harri Elias
Partneriaeth Ogwen Cyf.
Peter Christopher
Prifysgol Bangor
Rhieni dros Addysg Gymareg
Rob Evans
Terry Owen
TJ Williams
Undeb Cenedlaethol y Myfyrwyr Cymru
Urdd Gobaith Cymru

Atodiad 2: Sefydliadau a dderbyniodd wahoddiad uniongyrchol i gynhadledd #Cymraeg2050 – miliwn o siaradwyr

- Cyngor Partneriaeth y Gymraeg
- Comisiynydd y Gymraeg
- Prif Weithredwyr Awdurdodau Lleol
- Cyfarwyddwyr gyda chyfrifoldeb dros addysg yr Awdurdodau Lleol
- Cyngor Llyfrau Cymru
- Chwaraeon Cymru
- Cyngor Celfyddydau Cymru
- Cyfoeth Naturiol Cymru
- Cyngor Gofal Cymru
- Amgueddfa Cymru
- Llyfrgell Genedlaethol
- Urdd
- Eisteddfod Genedlaethol
- Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol
- Cymdeithas Ffermwyr Ifanc Cymru
- Merched y Wawr
- Mudiad Meithrin
- Undeb Rygbi Cymru
- FA Wales
- Dŵr Cymru
- Nwy Prydain
- BT Cymru
- CBI
- FSB
- Swyddle
- Barclays
- TSB Bank
- Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru
- S4C
- BBC Cymru
- ITV Cymru
- Golwg 360
- Llenyddiaeth Cymru
- Colegau Cymru
- Prifysgol Caerdydd
- Prifysgol Aberystwyth
- Prifysgol Bangor
- Prifysgol Abertawe
- Coleg Cymraeg Cenedlaethol
- Cymdeithas yr Iaith Gymraeg
- Dyfodol i'r Iaith
- Rhieni dros Addysg Gymraeg

Atodiad 3: Crynodeb o ymatebion holiadur doopoll cynhadledd #Cymraeg 2050 – miliwn o siaradwyr

Am fwy o wybodaeth ar y dull ymateb hwn, gweler tudalen 5 yr adroddiad.

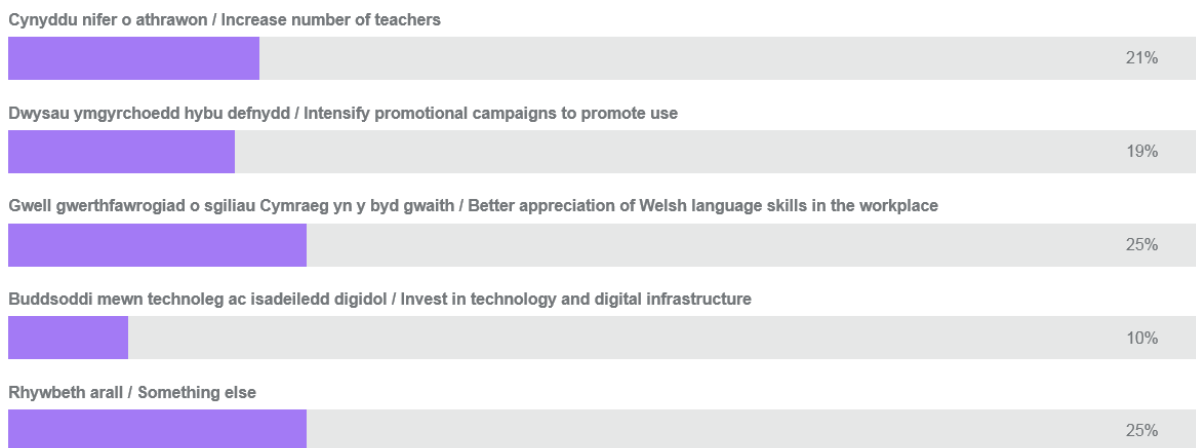
Cwestiwn 1: Miliwn o siaradwyr erbyn 2050 - ydy'n bosibl cyrraedd y nod?

Gofynnwyd i ymatebwyr benderfynu ar y cwestiwn yma trwy osod eu hateb ar raddfa. Ar naill ochr y raddfa roedd 'Nac ydy', ar y llall, roedd 'Ydy'. Cafwyd 607 o ymatebion i'r pŵl. Mae'r graff isod yn dangos cyfartaledd yr atebion a gafwyd.

Cwestiwn 2: Petai'n rhaid gwneud un peth yn gyntaf ar y daith i gyrraedd miliwn o siaradwyr, beth ddylai hynny fod?

Gosodwyd y cwestiwn yma ar ffurf atebion aml-ddewis. Nid oedd cyfle i ymatebwyr ychwanegu atebion na'u rhesymeg dros ateb mewn ffordd benodol. Fodd bynnag, roedd modd dewis 'Rhywbeth arall' fel ateb. Ymatebodd 592 i'r cwestiwn yma. Mae'r graff isod yn dangos y canlyniadau.

Cwestiwn 3: Pa mor bwysig yw'r canlynol wrth gefnogi'r Gymraeg?

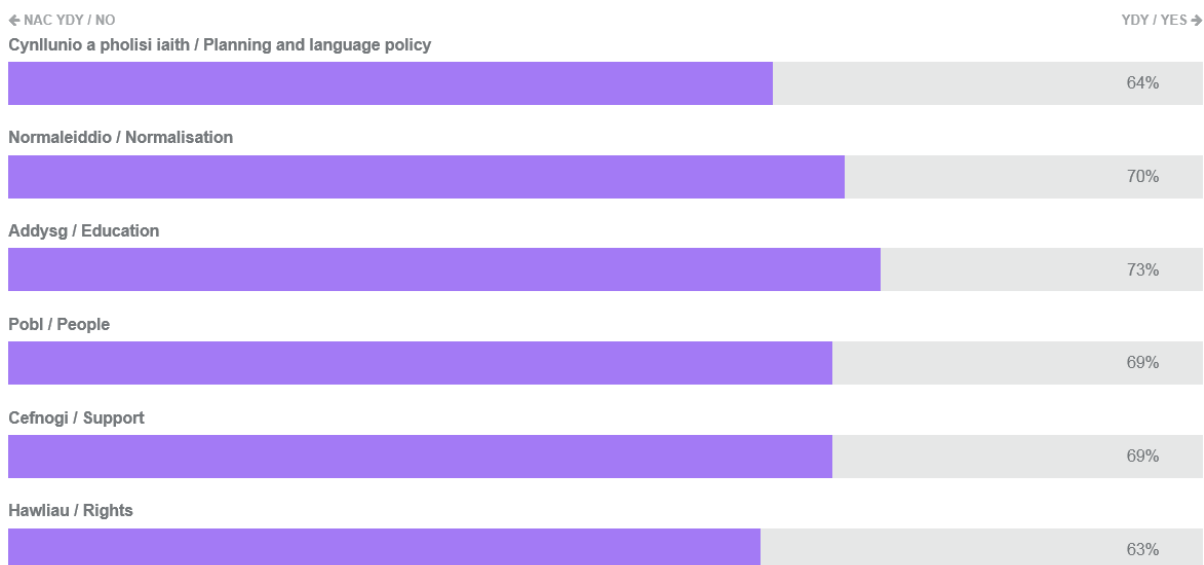
Gofynnwyd i ymatebwyr y pŵl i osod rheoleiddio ac hyrwyddo ar raddfa, gyda 'Ddim yn bwysig' ar y naill ochr, a 'Pwysig iawn' ar y llall. Cafwyd 590 o ymatebion i'r cwestiwn ac mae'r graff isod yn dangos canlyniad cyfartaledd ymysg y rhai atebodd y cwestiwn.

Cwestiwn 4: Ydy'r meysydd datblygu sy'n cael eu crybwyll yn y strategaeth ddrafft yn canolbwyntio ar y themâu cywir?

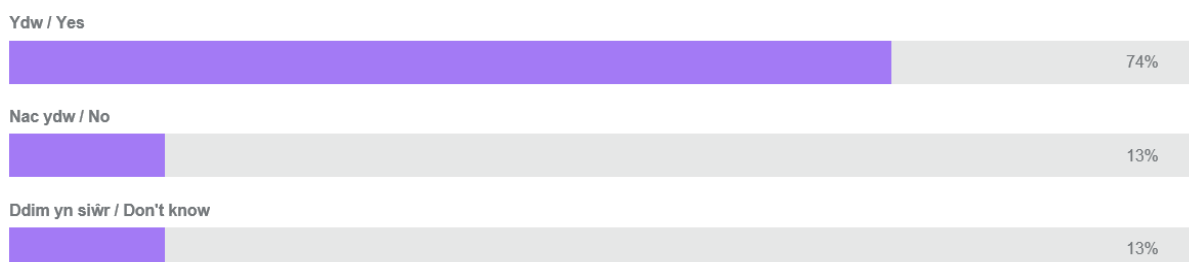
Yn y cwestiwn yma, rhoddwyd y chwe maes datblygu sydd wedi eu cynnwys yn y strategaeth ddrafft i'r ymatebwyr. Yna, gofynnwyd i ymatebwyr nodi eu hateb ar raddfa ar

gyfer pob un o'r meysydd datblygu yn unigol gydag 'Ydy' ar naill ochr y raddfa, a 'Nac ydy' ar y llall. Mae'r graff isod yn dangos cyfartaledd atebion y 535 o ymatebwyr.

Cwestiwn 5: A ydych yn cytuno bod angen perswadio holl bobl Cymru eu bod eisoes ar 'daith ddwyieithrwydd'?

Gosodwyd y cwestiwn yma ar ffurf atebion aml-ddewis. Nid oedd cyfle i ymatebwyr ychwanegu atebion na'u rhesymeg dros ateb mewn ffordd benodol. Fodd bynnag, roedd modd dewis 'Rhywbeth arall' fel ateb. Ymatebodd 532 i'r cwestiwn yma. Mae'r graff isod yn dangos canlyniadau'r pŵl ar gyfartaledd.

Atodiad 4: Trosolwg o ymatebion grwpiau ffocws cylchoedd Ti a Fi

Am fwy o wybodaeth ar y dull ymateb hwn, gweler tudalen 6 yr adroddiad.

Cwestiwn 1: Pa mor bwysig yw'r iaith a chymreictod i chi?

Roedd y rhan helaeth o gyfrannwyr i'r sesiynau yn meddwl bod y Gymraeg a chymreictod unai yn bwysig iawn, neu'n eithaf pwysig. Nododd un cyfrannwr ei fod yn gweld yr iaith yn llai pwysig nag yr oedd wedi un tro a chofnodwyd ansicrwydd gan gyfrannwr arall.

Nododd un cyfrannwr y gall y Gymraeg agor drysau i'w plentyn, a chofnodwyd bod dau gyfrannwr yn credu bod diwylliant yn bwysig.

Cwestiwn 2: Beth ydych chi'n ei feddwl o weledigaeth y llywodraeth i greu miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050?

Cytunodd y mwyafrif gyda gweledigaeth Llywodraeth Cymru yn y strategaeth ddrafft o greu miliwn o siaradwyr Cymraeg. Fodd bynnag, cofrestrwyd amheuon ymhlith rhai o gyfrannwyr y sesiynau ynghylch ymarferoldeb y targed. Yn ogystal, nododd un cyfrannwr bod ysgogi pobl i ddefnyddio'r Gymraeg a dewis addysg Gymraeg yn gallu peri problem. Ategodd un cyfrannwr bod diffyg hyder gan bobl i siarad Cymraeg.

Cwestiwn 3: Pa mor hyderus ydych chi i ddefnyddio'r Gymraeg yn gymdeithasol?

Cafwyd ymateb cymysg i'r cwestiwn yma gyda rhai yn nodi eu bod yn hyderus tra bod eraill wedi nodi nad oedd hyder ganddynt i siarad Cymraeg. Yn ogystal, nododd rai eu bod yn hyderus yn dibynnu ar y person yr oeddynt yn siarad gyda nhw a'r sefyllfa.

Cofnodwyd bod rhai ymatebwyr yn defnyddio'r Gymraeg mewn grwpiau Cymraeg. Nododd un cyfrannwr nad oedd digon o grwpiau o'r fath.

Cwestiwn 4: Oes digon o gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith?

Wrth gymharu'r atebion a gafwyd i'r cwestiwn yma gan gyfrannwyr, cafwyd gwahaniaeth yn yr atebion rhwng trigolion ardaloedd gyda chanran uchel o siaradwyr (Seiont a Pheblig, a Hermon) o'u cymharu gydag ardaloedd gyda chanran is (Caerdydd a Llanelwy). Ymhlith y rhai atebodd y cwestiwn, bu bron i bawb o Seiont a Pheblig a Hermon nodi bod digon o gyfleoedd i siarad Cymraeg. I'r gwrthwyneb, yn sesiynau Cyncoed a Llanelwy, nodwyd bod diffyg cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg, yn enwedig mewn bywyd bob dydd y tu allan i grwpiau hamdden sydd wedi eu trefnu trwy'r Gymraeg.

Nododd rai bod angen mwy o wersi i ddysgu Cymraeg i rieni a bod angen mwy o weithgareddau i blant bach trwy gyfrwng y Gymraeg. Nododd un cyfrannwr bod angen hyrwyddo'r Gymraeg ymysg sefydliadau mawr.

Cwestiwn 5: Sut ydym ni'n gallu gwneud y Gymraeg yn rhan fwy naturiol o

fywyd bob dydd?

Roedd llawer o ymatebwyr o'r farn bod angen cynyddu defnydd pobl o'r Gymraeg ac annog mwy o bobl i ddefnyddio'r iaith, yn enwedig y tu allan i'r ysgol.

Nododd rai bod angen cynyddu defnydd pobl o'r iaith trwy annog pobl i ddechrau sgysiau yn Gymraeg. Yn yr un modd, cofnodwyd cefnogaeth gan rai ymatebwyr i ddefnyddio bathodynau fel bod modd adnabod siaradwyr Cymraeg mewn busnesau a gwasanaethau cyhoeddus.

Gofynnodd un cyfrannwr os oedd angen gwneud yr iaith yn rhan fwy naturiol o fywyd bob dydd.

Cwestiwn 6: Sut mae annog rhagor o bobl i drosglwyddo'r Gymraeg i'w plant?

Cofnodwyd bod sawl cyfrannwr wedi nodi pwysigrwydd i rieni dderbyn gwybodaeth am ddwyieithrwydd ymysg plant. Crybwyllodd un cyfrannwr y byddai'n ddymunol gweld mwy o wybodaeth am hyn drwy ysbytai a gwasanaethau mamolaeth. Nododd rai bod sesiynau chwarae ac ysgolion cyfrwng Cymraeg yn bwysig yn yr ystyr yma, a bod angen sicrhau croeso i bawb, ta waeth pa iaith y maent yn ei siarad.

Cwestiwn 7: Sut ydych chi'n meddwl y dylwn ni dyfu addysg Gymraeg?

Ymhlith prif themâu'r ymatebion, nododd sawl cyfrannwr bod angen ehangu'r ddarpariaeth bresennol cyfrwng Cymraeg mewn meithrinfeydd ac ysgolion. Crybwyllodd un cyfrannwr y dylai'r Gymraeg fod yn bresennol ym mhob ysgol yn hytrach na ffrydiau ar wahân. Yn ogystal, roedd cefnogaeth i ddileu Cymraeg ail-iaith, ac i ddysgu mwy o Gymraeg mewn ysgolion.

Cwestiwn 8: Ydych chi'n cytuno gyda'n nod o gynyddu'r nifer o lefydd cyfrwng Cymraeg mewn ysgolion, colegau a phrifysgolion?

Bu ymateb cyfranwyr y sesiynau bron yn unfrydol wrth ateb y cwestiwn yma. Namyn un cyfrannwr, cytunodd bawb gyda phwysigrwydd ehangu'r ddarpariaeth o addysg cyfrwng Cymraeg i ateb y galw.

Wrth drafod addysg uwch, nododd un rhiant bod llai o ddewis i astudio yn Gymraeg ar hyn o bryd a chofnodwyd i gyfrannwr arall nodi bod angen datblygu gwrslyfrau cyfrwng Cymraeg.

Cwestiwn 9: Sut mae sicrhau mai'r Gymraeg yw'r iaith naturiol i bobl ei siarad yn y gweithle, gyda ffrindiau ac yn y gymuned?

Nododd ambell gyfrannwr nad oedd modd gwireddu hyn a nododd un cyfrannwr bryderon ynghylch y gost all fod ynghlwm â hyn. Fodd bynnag, cyfrannodd y rhan helaeth o unigolion eu syniadau ynghylch sicrhau'r Gymraeg fel yr iaith naturiol. Ymhlith y syniadau roedd:

- codi hyder pobl i siarad Cymraeg
- codi proffil y Gymraeg yn gyhoeddus a sicrhau bod yr iaith yn weledol
- sicrhau defnydd o'r Gymraeg
- dylai cyflogwyr annog y rhai sy'n gallu siarad Cymraeg i wneud hynny.

Cwestiwn 10: Sut ydych chi'n teimlo am rôl y Gymraeg mewn technoleg a'r cyfryngau?

Ymhlith ymatebion y cyfranwyr, cofnodwyd bod angen adeiladu ar y ddarpariaeth bresennol o ddeunydd Cymraeg yn y cyfryngau. Yn ogystal, cofnodwyd bod nifer o'r cyfranwyr wedi nodi nad oes digon o Gymraeg mewn technoleg ac y dylid ehangu'r arlwy presennol o appiau Cymraeg a gemau digidol.

Nododd rai ymatebwyr unai nad oedd hyder ganddynt neu'n syml nad oeddynt yn dewis defnyddio Cymraeg ar y cyfryngau cymdeithasol.

Cwestiwn 11: Unrhyw sylwadau eraill?

Nododd un ymatebwr bod yna ymdeimlad o fod yn ffodus i fyw mewn ardal Gymreig gan fod defnyddio'r Gymraeg mewn ardaloedd trefol yn gallu peri problemau. Yn ogystal, nododd un cyfrannwr ei fod yn haws trafod gyda doctoriaid yn Gymraeg.